



EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Väestön ikääntyminen: talouden voimavara ja kustannustekijä

Seppo Honkapohja

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton seminaari
4.9.2012

Sisältö

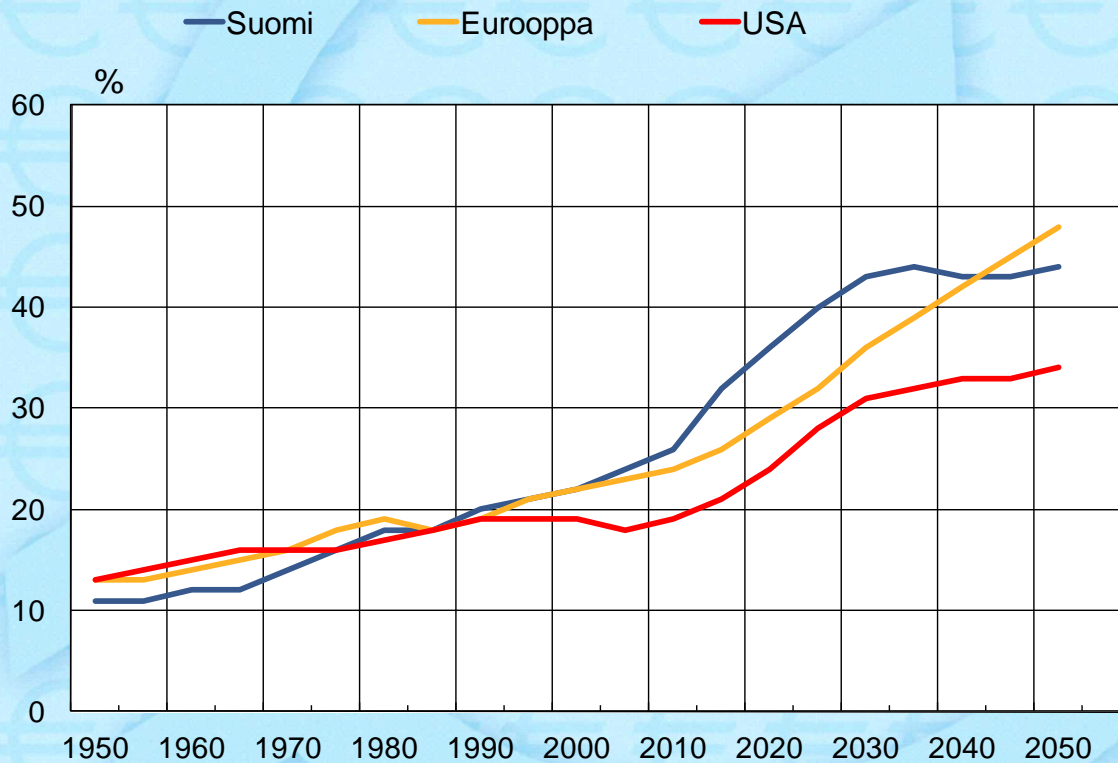
- ◆ Väestörakenteen muutos Suomessa
 - Suomessa ikääntymisen kansantaloudelliset vaikutukset ovat käsillä
- ◆ Ikääntymisen kustannukset
- ◆ Kustannusrasitusta vähentää se, että suuret ikäluokat
 - pidentävät työuria
 - jatkavat työssä vanhuuseläkkeen rinnalla
 - kerryttävät varallisuutta
 - ostavat palveluja ja hyödykkeitä.
- ◆ Ikäihmiset yhteiskunnallisesti aktiivinen väestönosa
 - 'Epävirallinen tuotanto' - mittausero
 - Sukupolvien väliset kytkökset vahvistuvat



Väestörakenteen muutos Suomessa

Väestön ikääntyminen on ennennäkemätön muutos kehittyneissä talouksissa

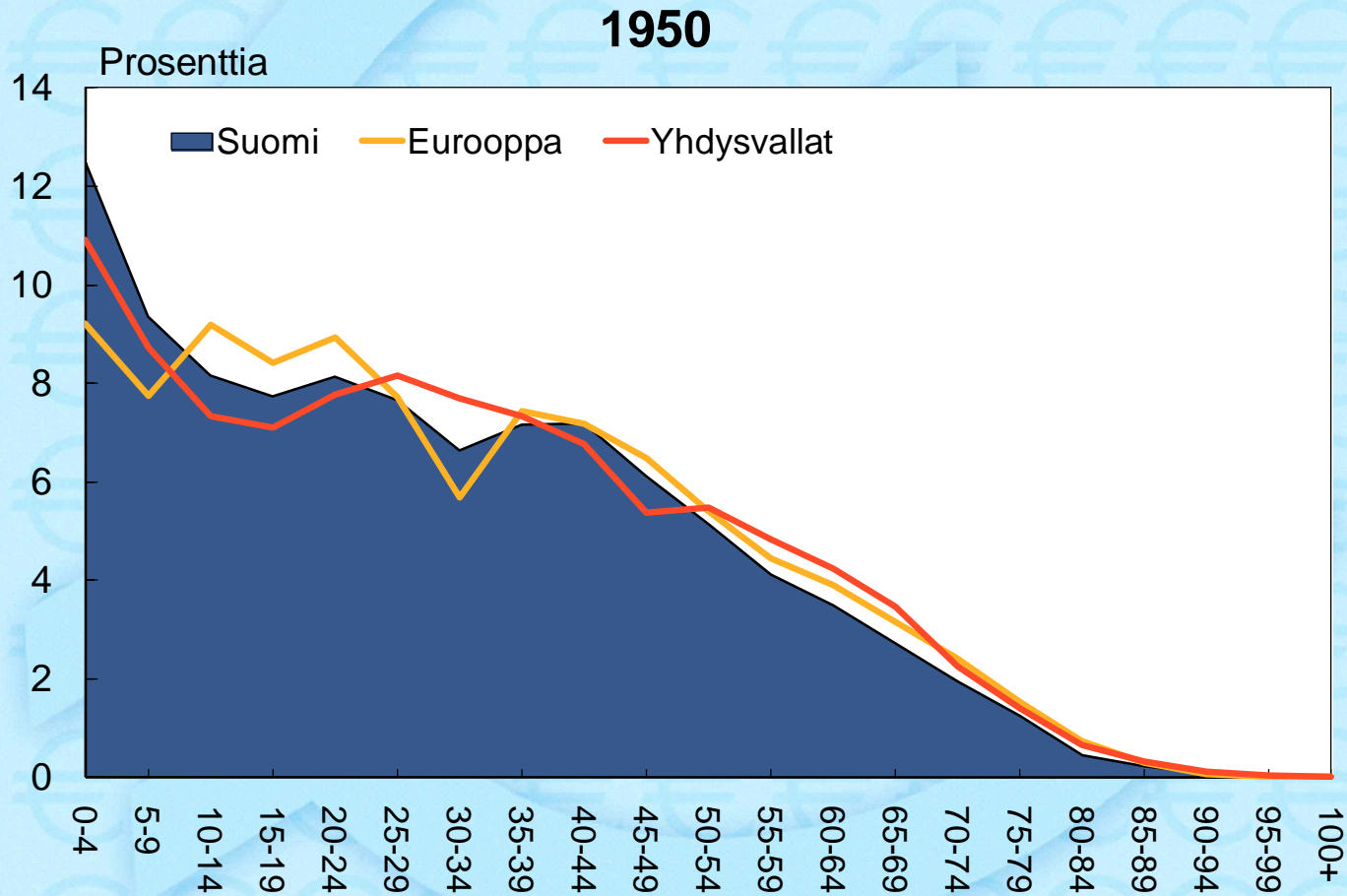
Vanhushuoltosuhde



Yli 64-vuotiaiden osuus yli 15–64 -vuotiaista.

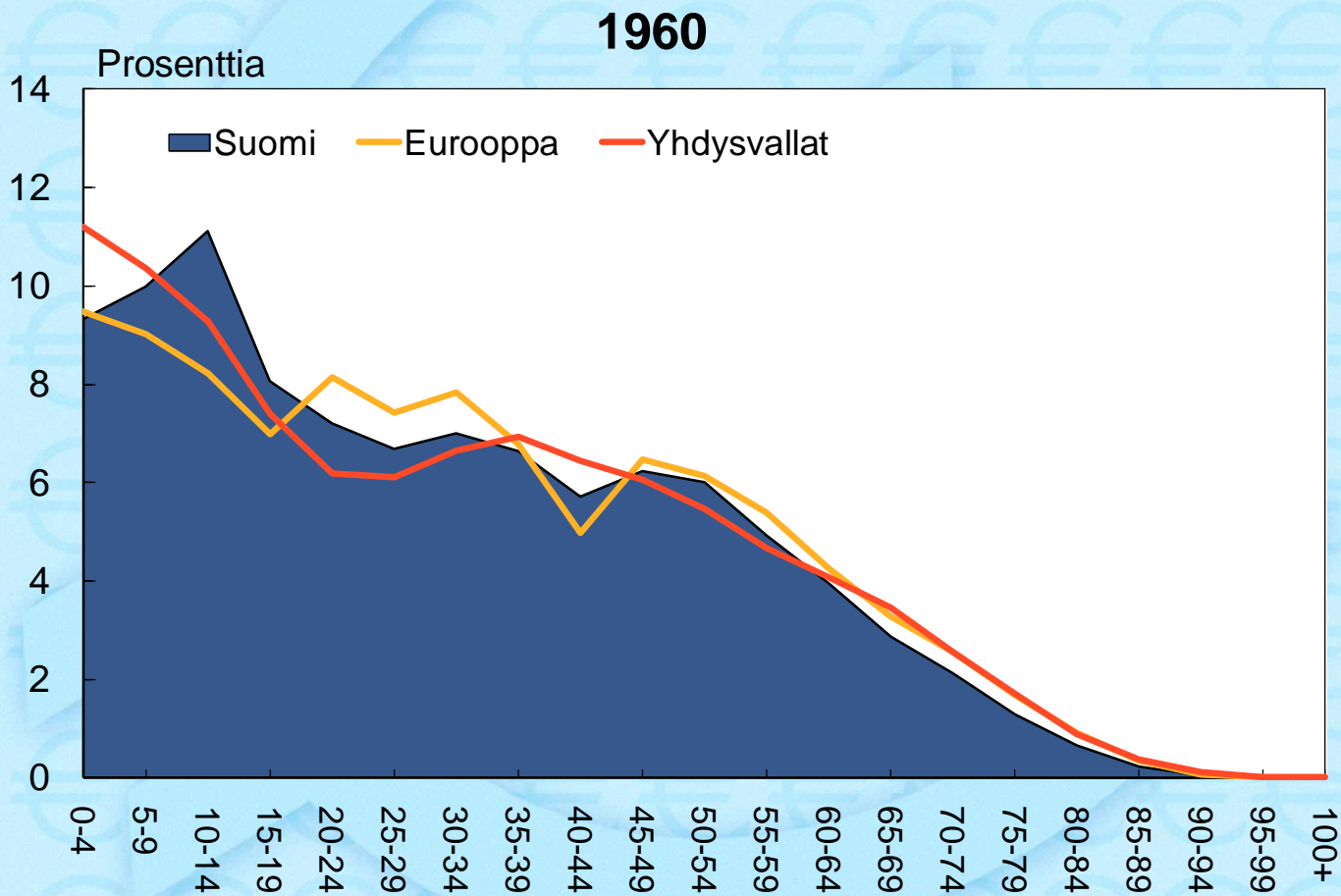
Lähde: YK.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



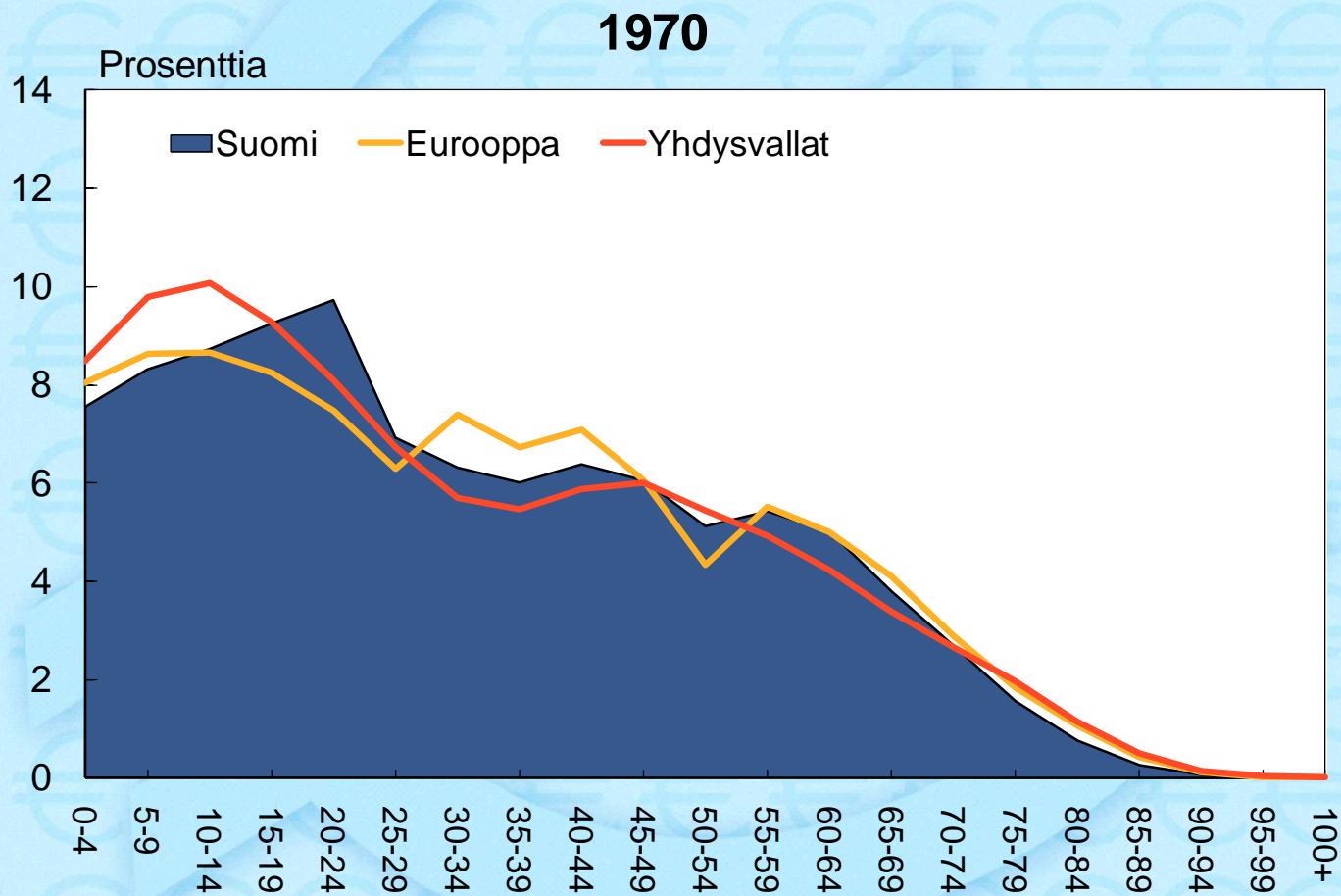
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



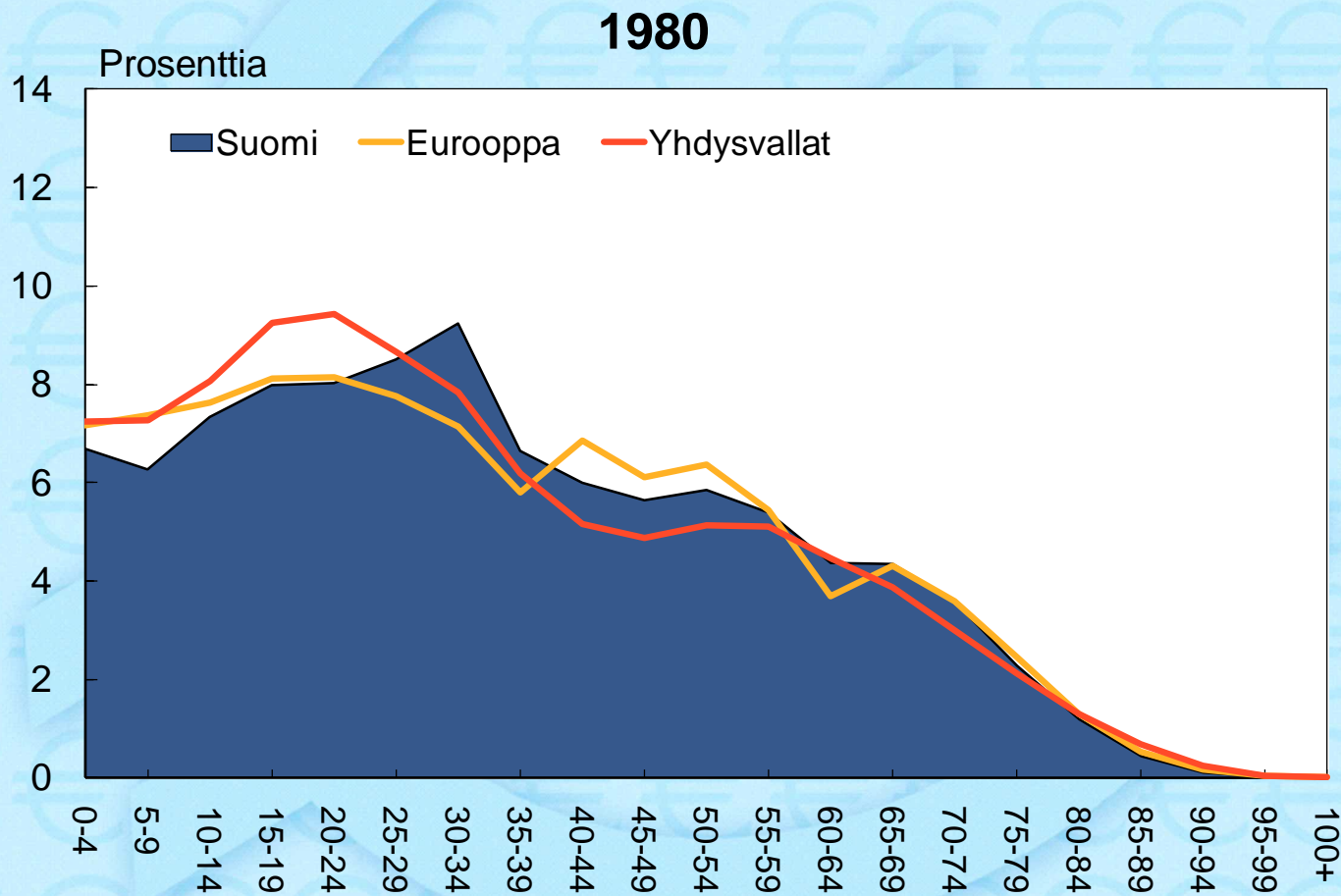
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



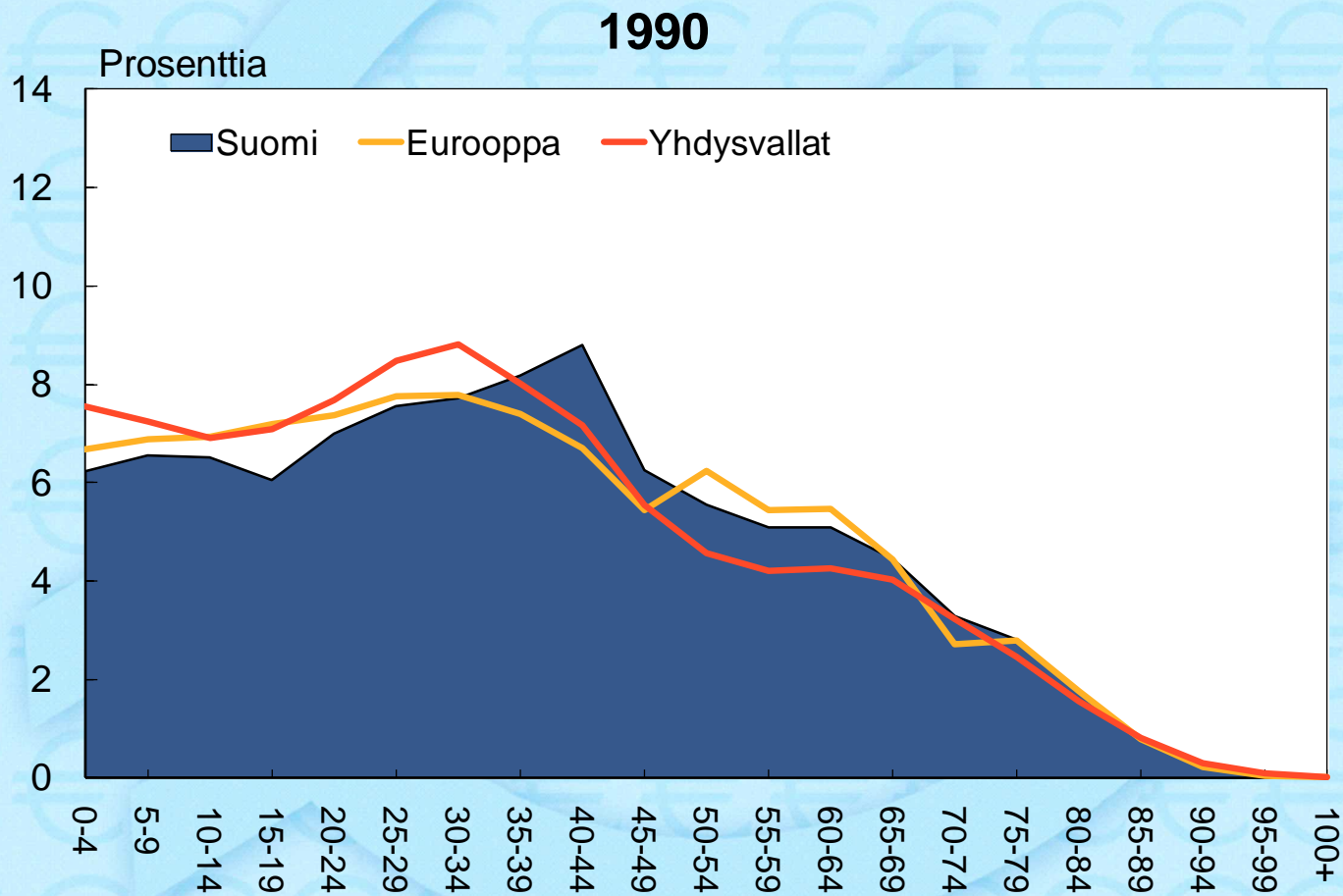
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



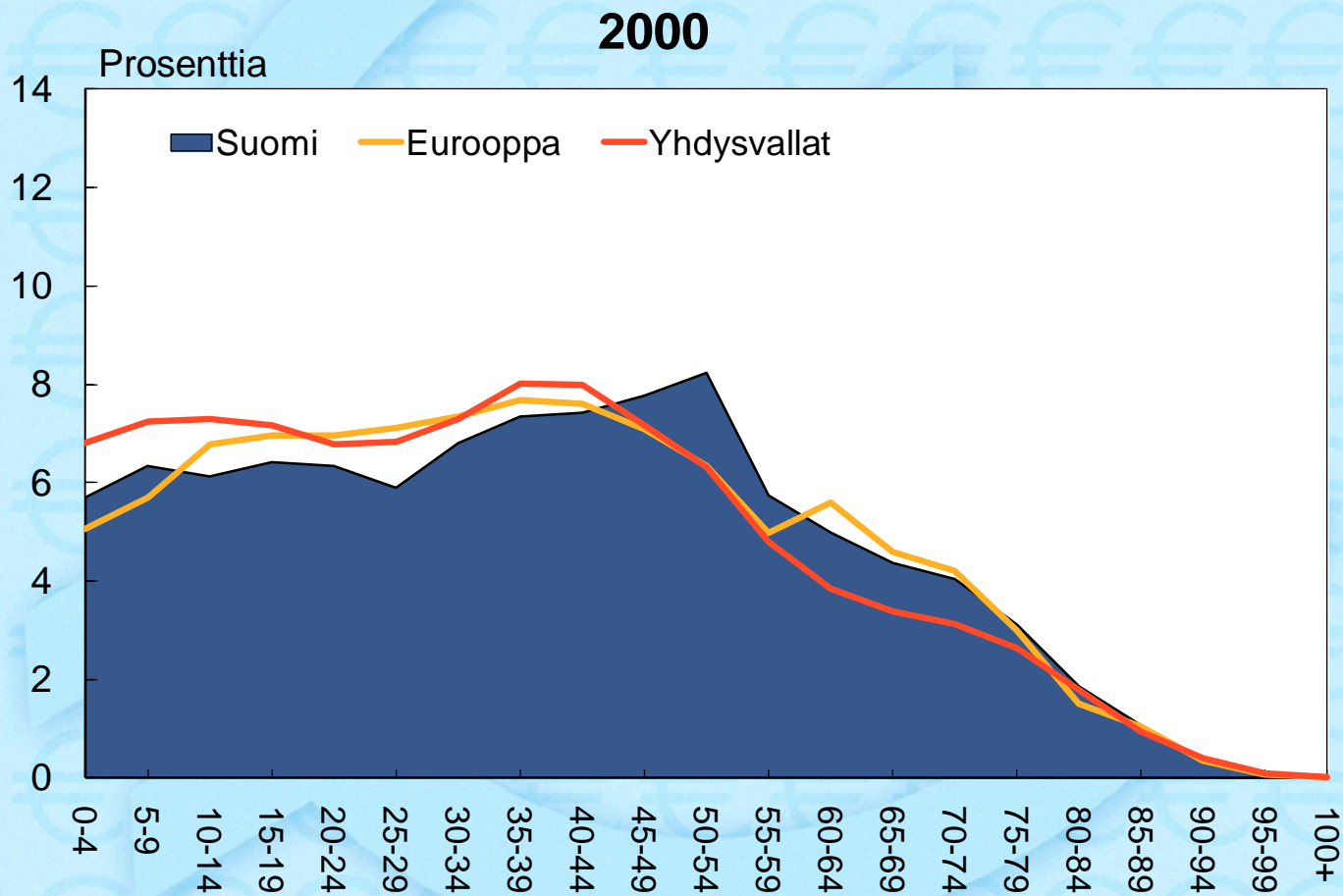
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

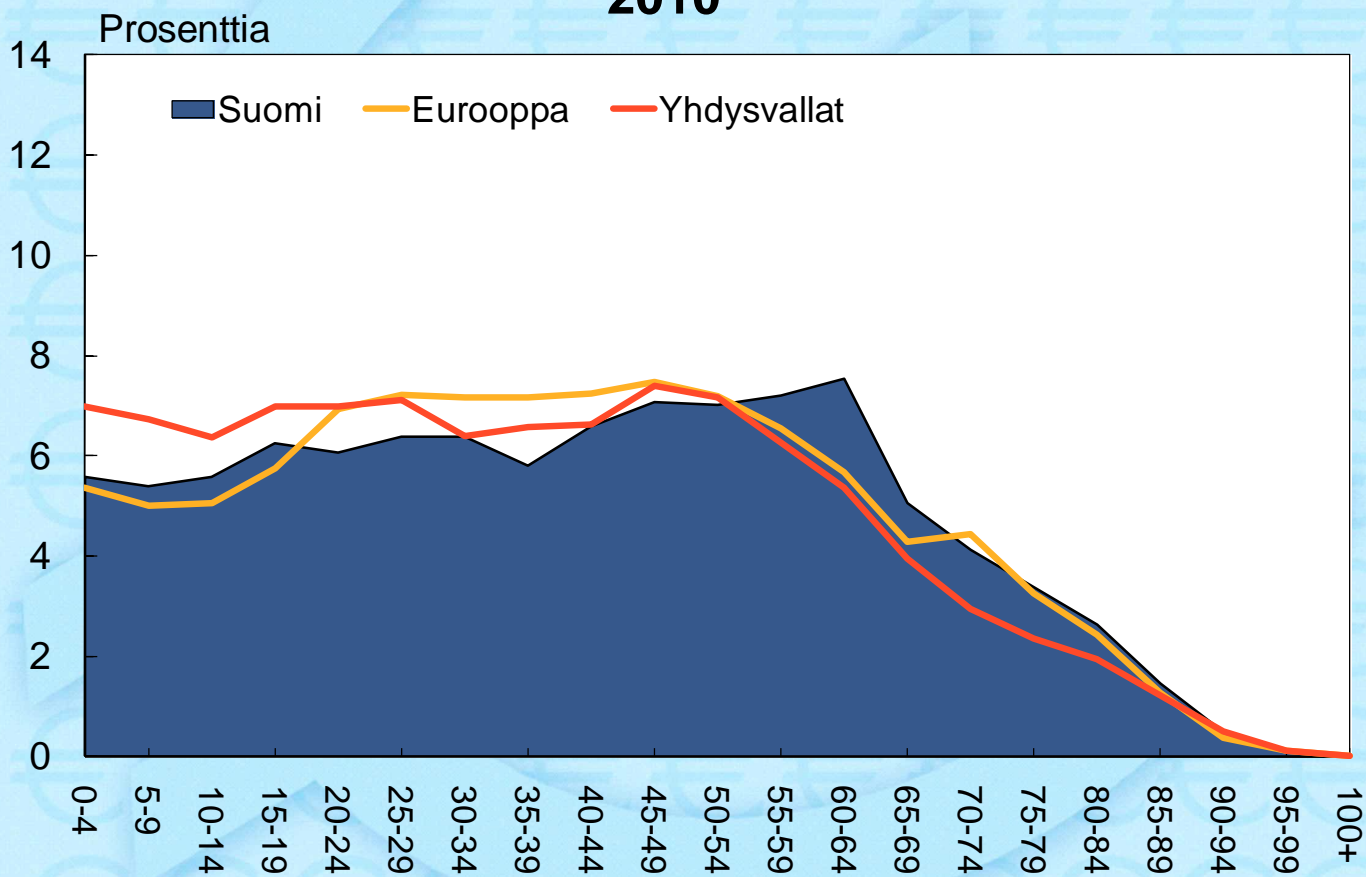
Suurten ikäluokkien ikääntyminen



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

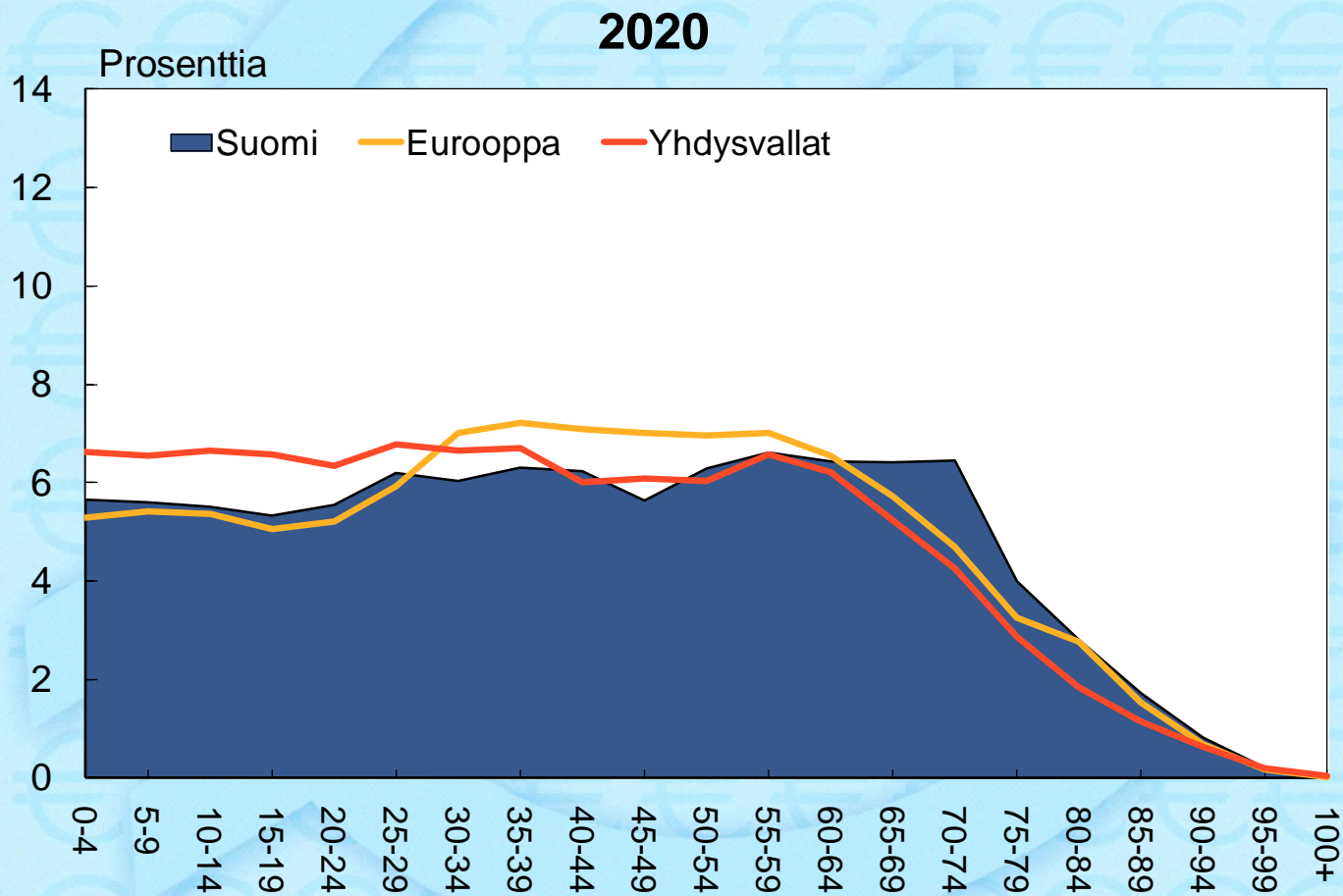
Suurten ikäluokkien ikääntyminen

2010



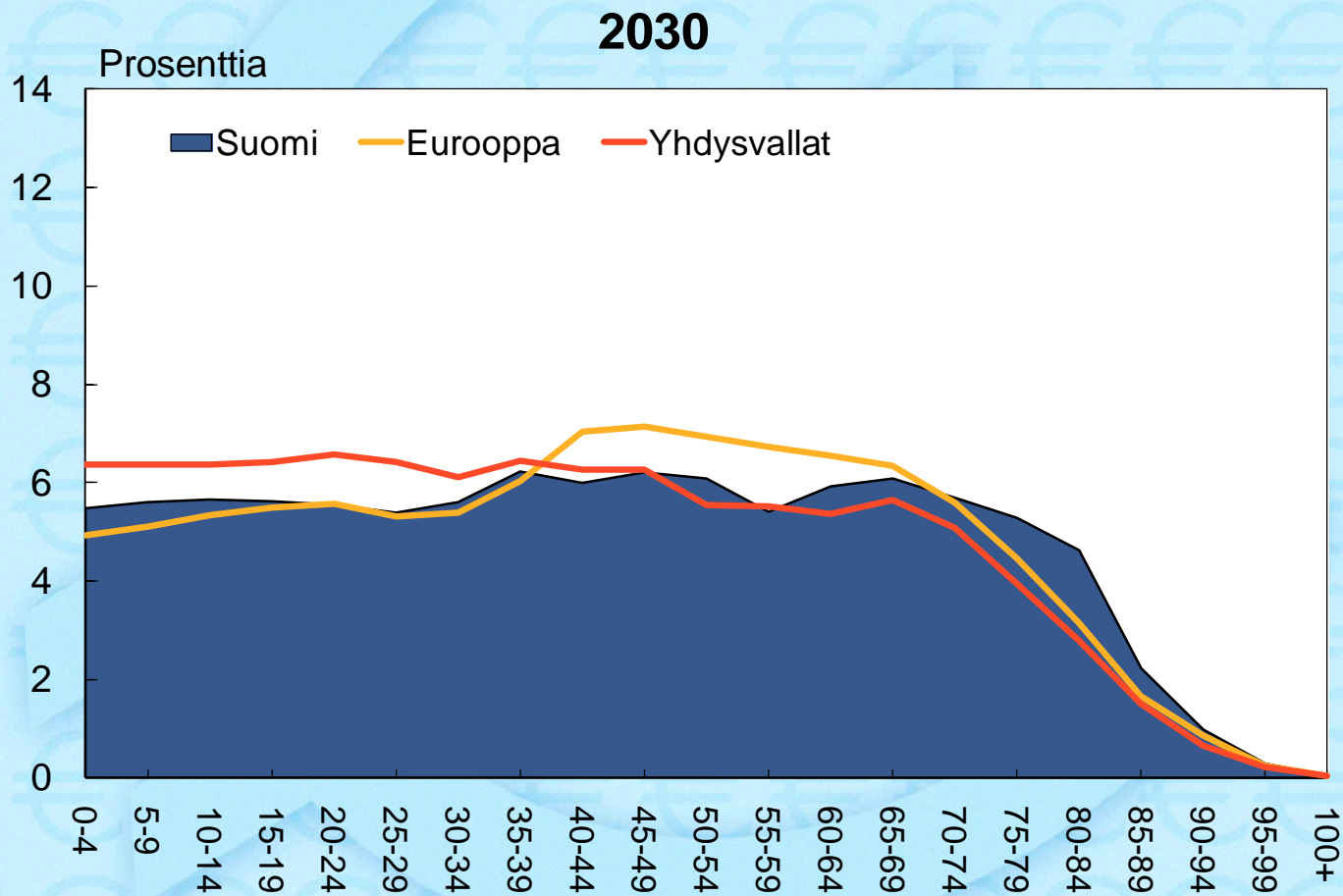
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



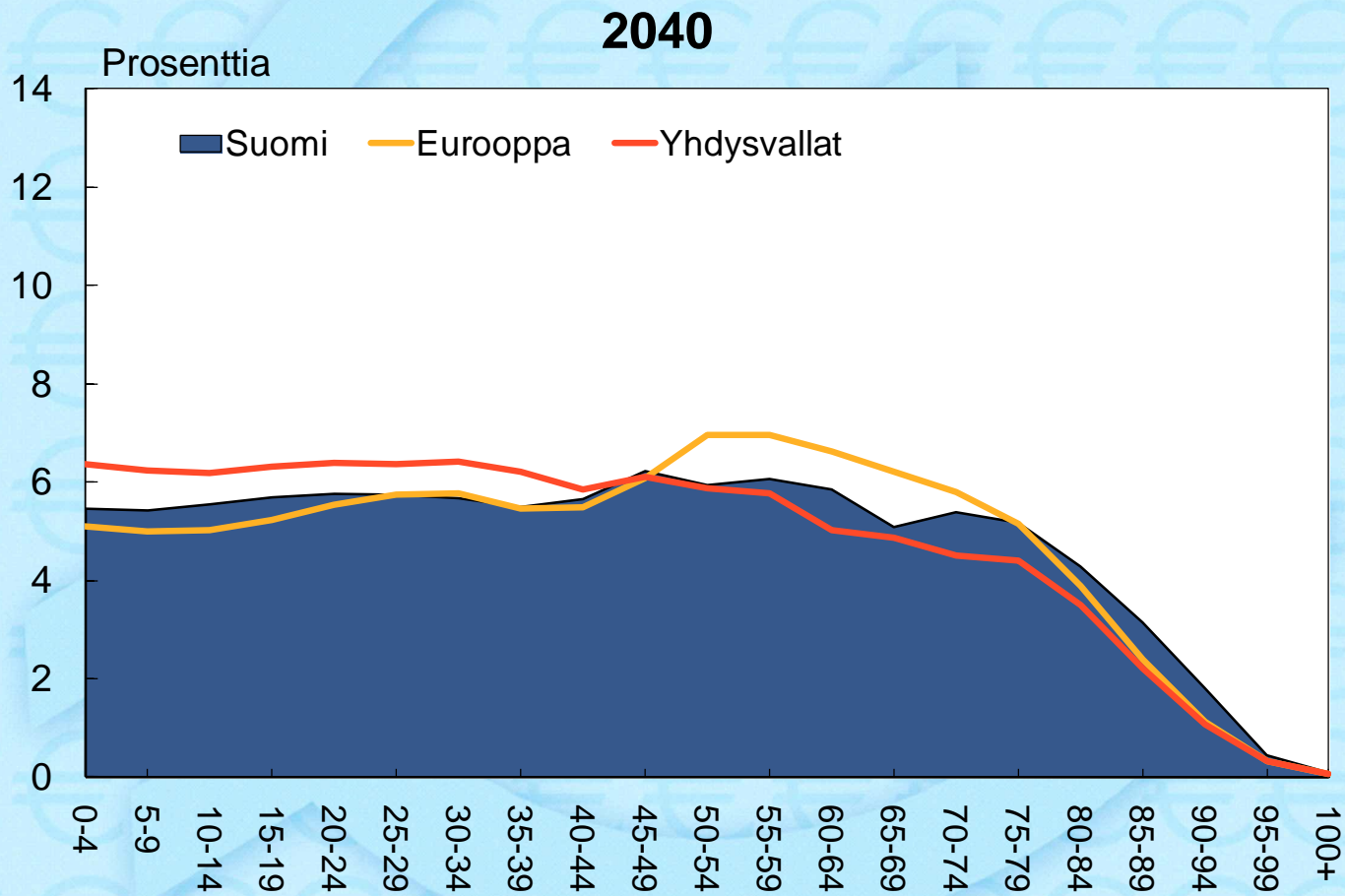
Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen



Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.

Suurten ikäluokkien ikääntyminen

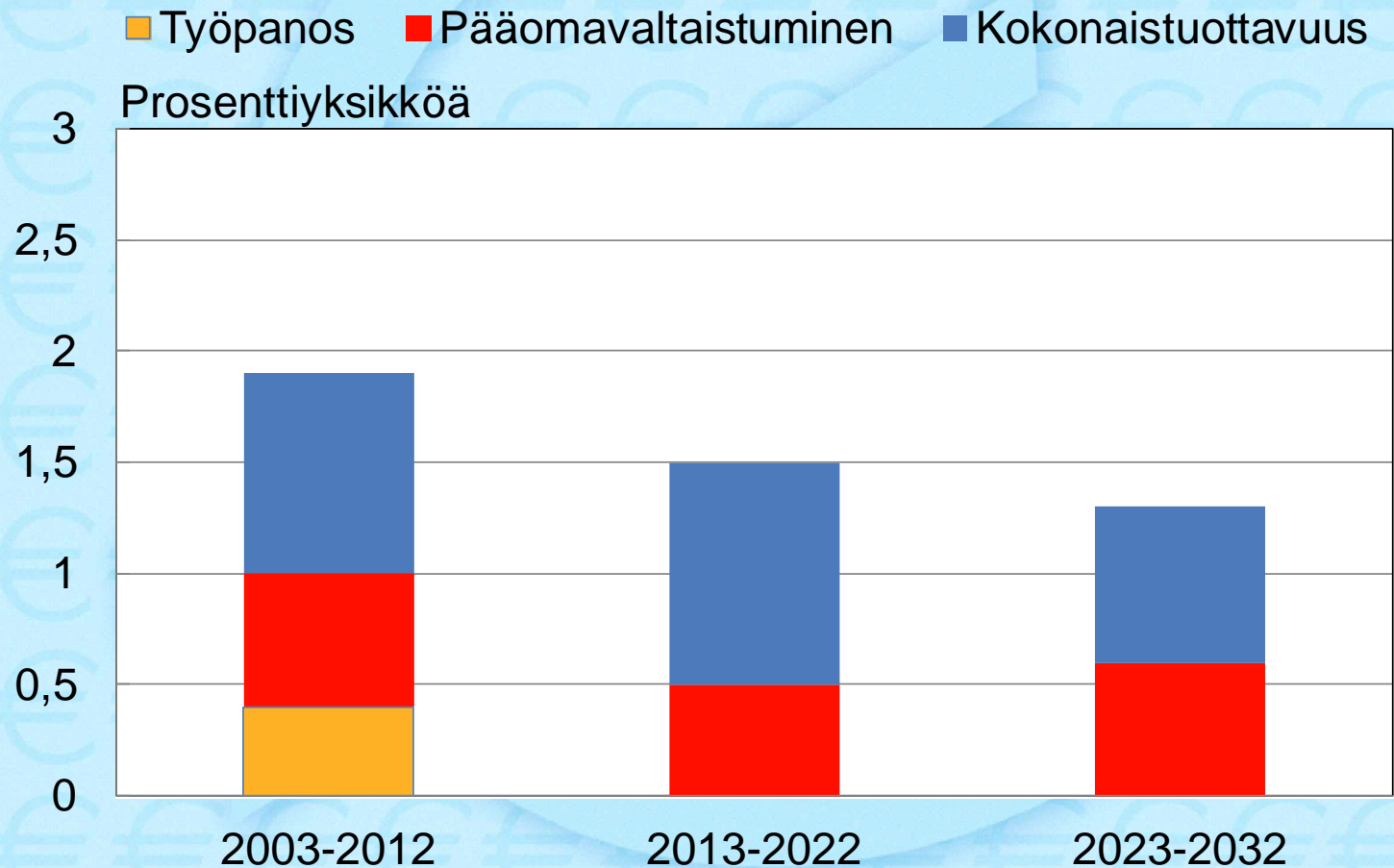


Lähde: Yhdistyneet kansakunnat.



Väestön ikääntymisen kustannukset

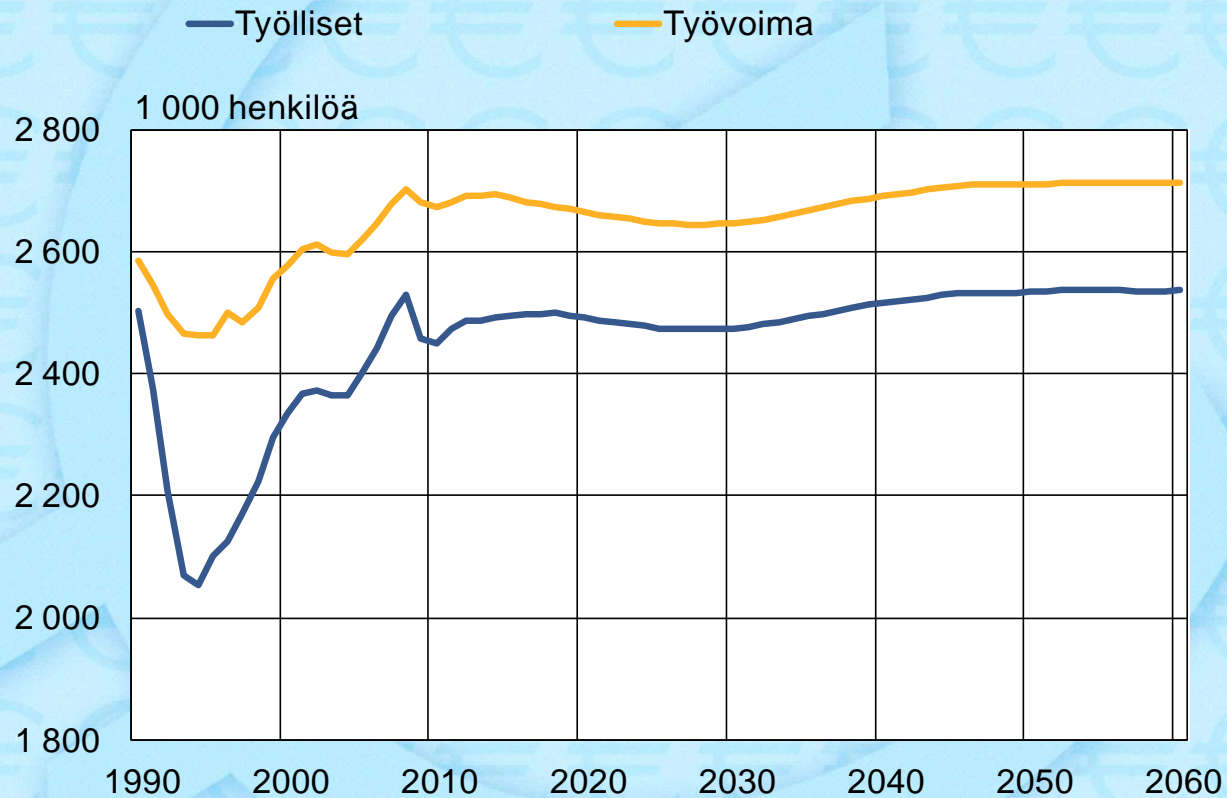
Väestön ikääntyminen ja palvelualojen kasvu hidastavat pitkän aikavälin kasvua



- Taloukasvu syntyy työpanoksen ja työn tuottavuuden kasvusta.
 - Pitkällä aikavälillä työn tuottavuuden merkitys on keskeinen. Toisin kuin työpanos, työn tuottavuus voi kasvaa rajatta.
 - Työn tuottavuuden kasvu syntyy pääomavaltaisuudesta ja ns. kokonaistuottavuuden, eli teknisen kehityksen, kasvusta.
- Vuosina 2003-2012 Suomen taloukasvu on ollut keskimäärin 1,9 % vuodessa (vuosi 2012 on ennuste).
 - Työn tuottavuus (punainen ja sininen palkki yhteensä) kasvoi keskimäärin 1,5 % ja työpanos (keltainen palkki) lisääntyi 0,4 % vuosittain.
- Vuosina 2013-2022 tuotannon kasvua hidastaa erityisen voimakkaasti suurten ikäluokkien jääminen eläkkeelle. Työllisyyden kasvuvaikutus hidastuu 0,4 %-yksikköä ja putoaa nolnaan (olettaen ikääntyneiden työvoiman tarjonnan myönteisen trendin jatkuminen).

Ikääntyminen vähentää työvoiman tarjontaa

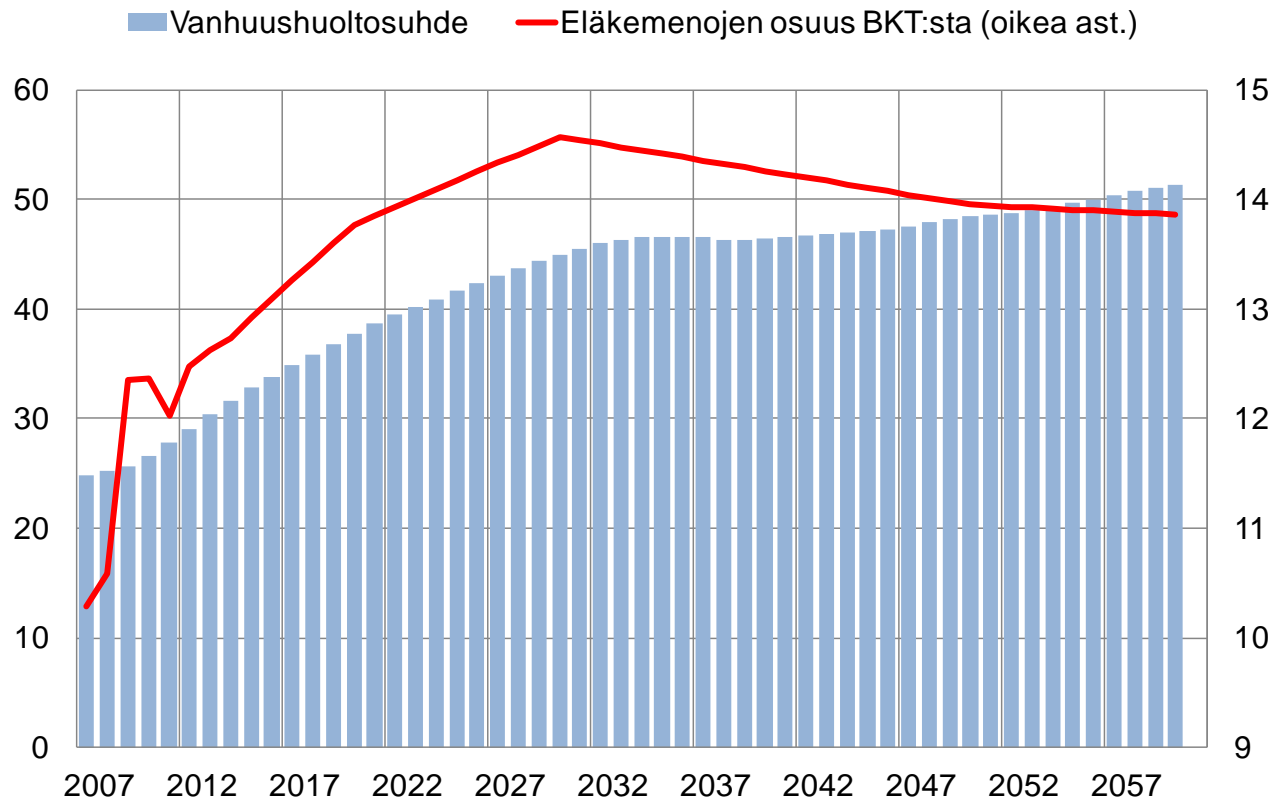
Työlliset ja työvoima, 15–74-vuotiaat



Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

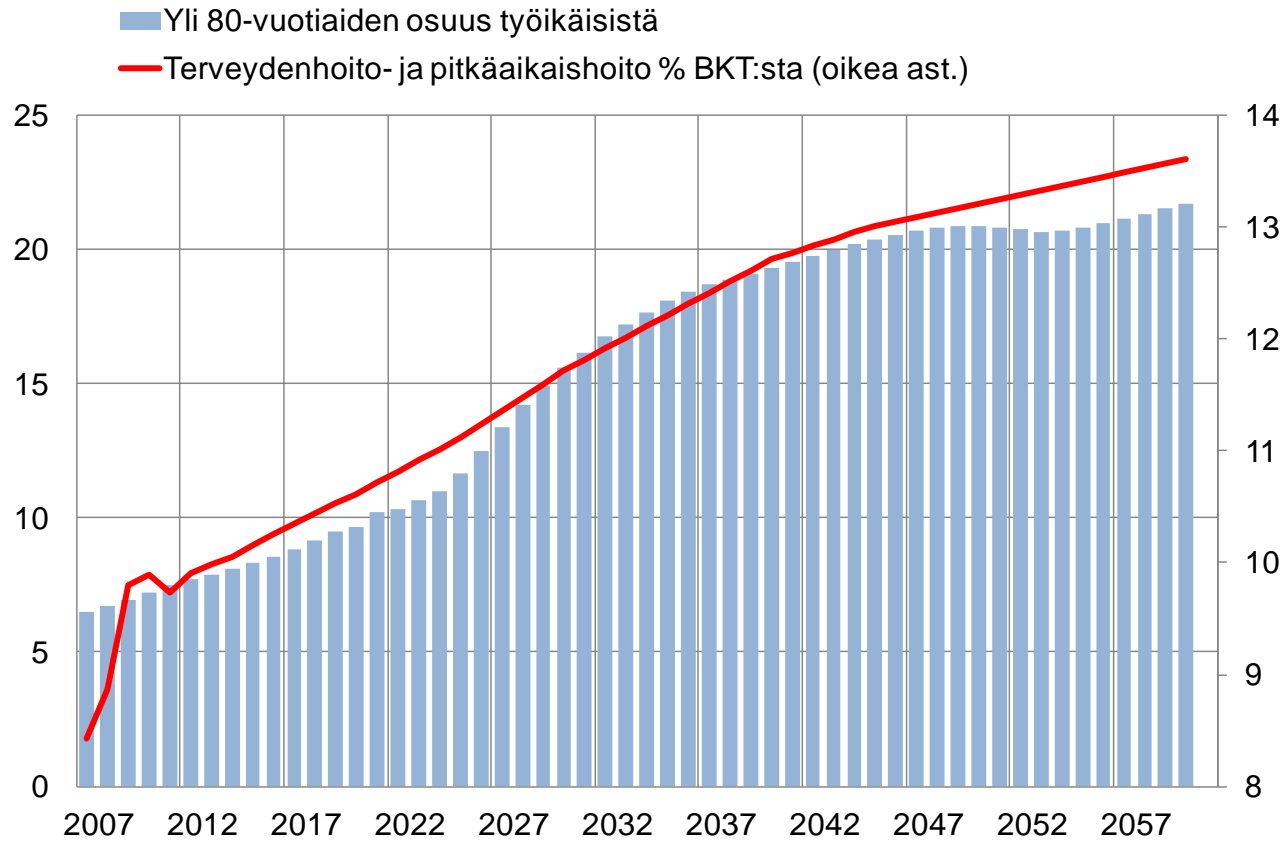
- ◆ Työvoiman määrä vähenee 2030-luvulle saakka. Sen jälkeen sekä työvoima että työllisten määrä palautuvat kutakuinkin nykytasolle.
- ◆ Työpanos kasvaa kuitenkin historiaan verrattuna vain vähän.
- ◆ Se pitää BKT:n kasvun hitaana.
 - Vaikka viime vuosikymmenien ikäluokkakohtaiset trendit työvoiman tarjonnassa jatkuisivat, eli vaikka osallistumisasteet jatkaisivat nousuaan, pienenee työvoimapotentiaali selvästi 2020-luvun lopulle saakka (yhteensä 80 000).

Ikääntyminen lisää julkisia menoja: Eläkemenojen osuus BKT:sta

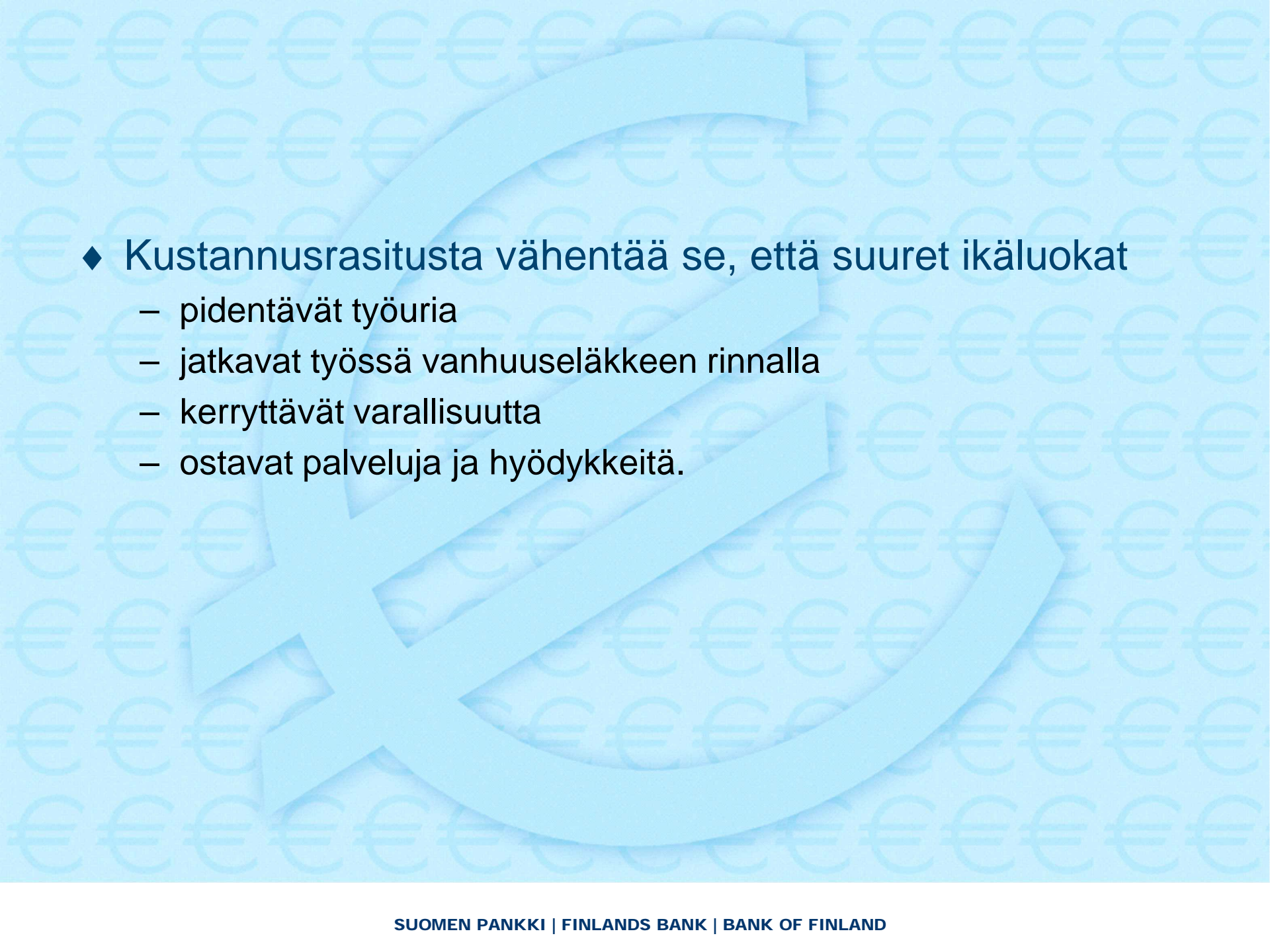


Lähde: Tilastokeskus, Suomen Pankin laskelmat.

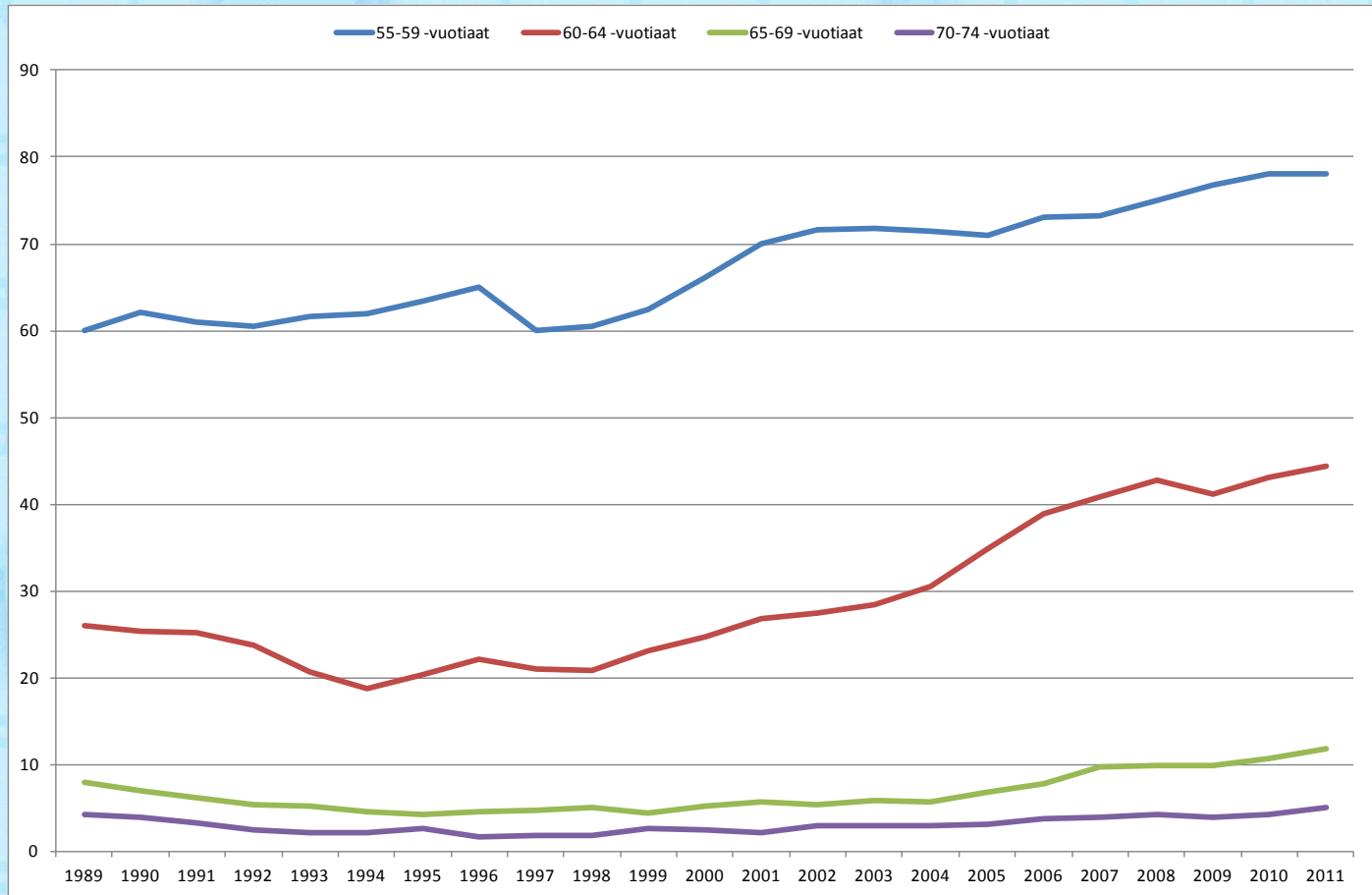
Ikääntyminen lisää julkisia menoja: Terveystenhoito- ja hoivamenojen osuus BKT:sta



Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.

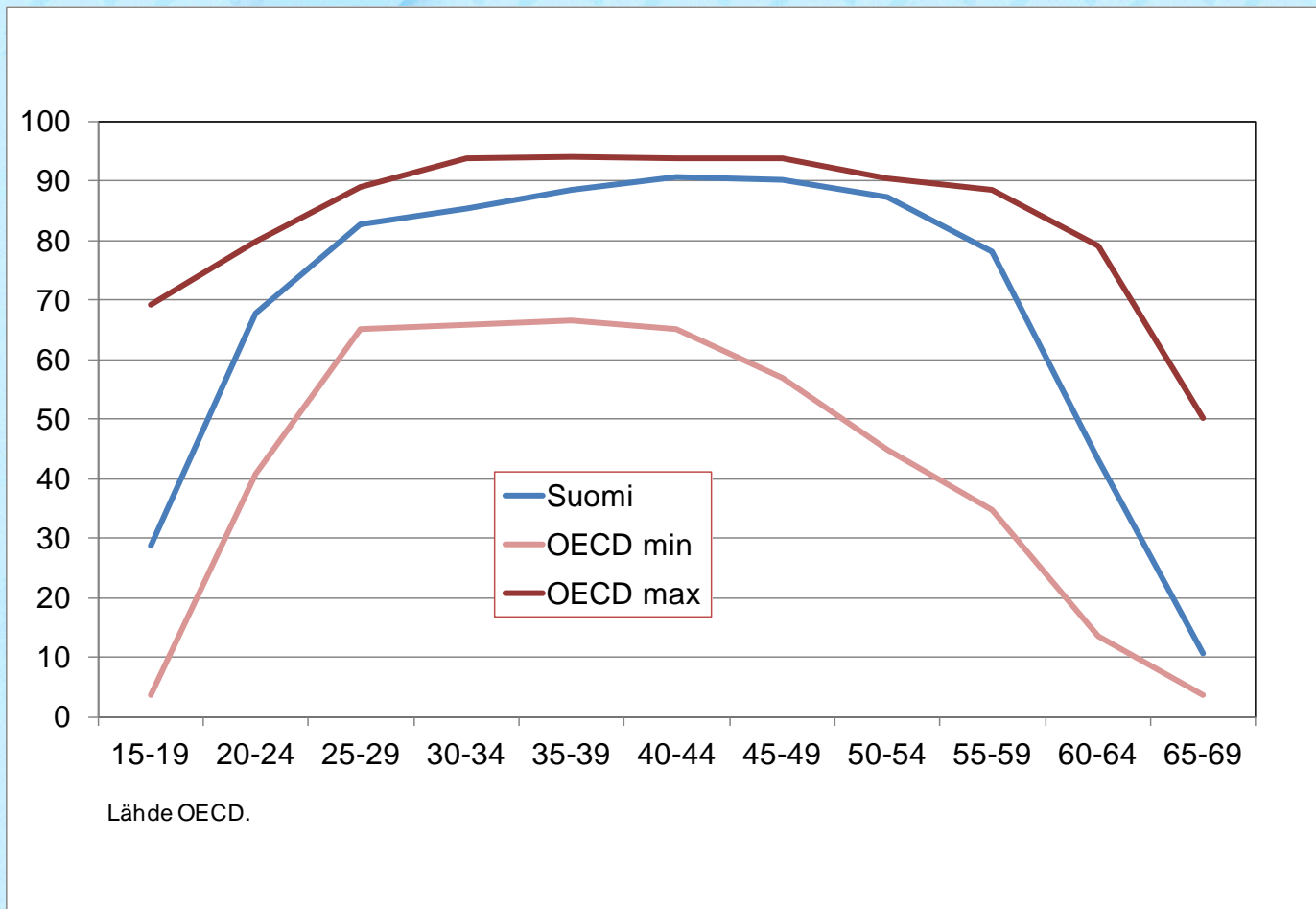
- 
- ◆ Kustannusrasitusta vähentää se, että suuret ikäluokat
 - pidentävät työuria
 - jatkavat työssä vanhuuseläkkeen rinnalla
 - kerryttävät varallisuutta
 - ostavat palveluja ja hyödykkeitä.

Työurat pitenevät: osallistumisasteen trendit ikäluokittain



- ◆ Työhön osallistuminen on noussut vanhimmissa ikäluokissa voimakkaasti.
- ◆ Myös yli 65-vuotiaiden osallistuminen on noussut.
- ◆ Kehityksen taustalla on varhaiseläkemahdollisuuksien heikkeneminen ja työttömyyseläkeputken ikärajojen nostaminen. Myös eläkejärjestelmään rakennetut kannusteet ovat vaikuttaneet työurien pitenemiseen.

Työvoimaosuus ikäryhmittäin vuonna 2010: Suomi ja OECD-maiden minimi- ja maksimihavainnot



Vanhuuseläkkeen saajat ovat jatkaneet vielä työelämässä

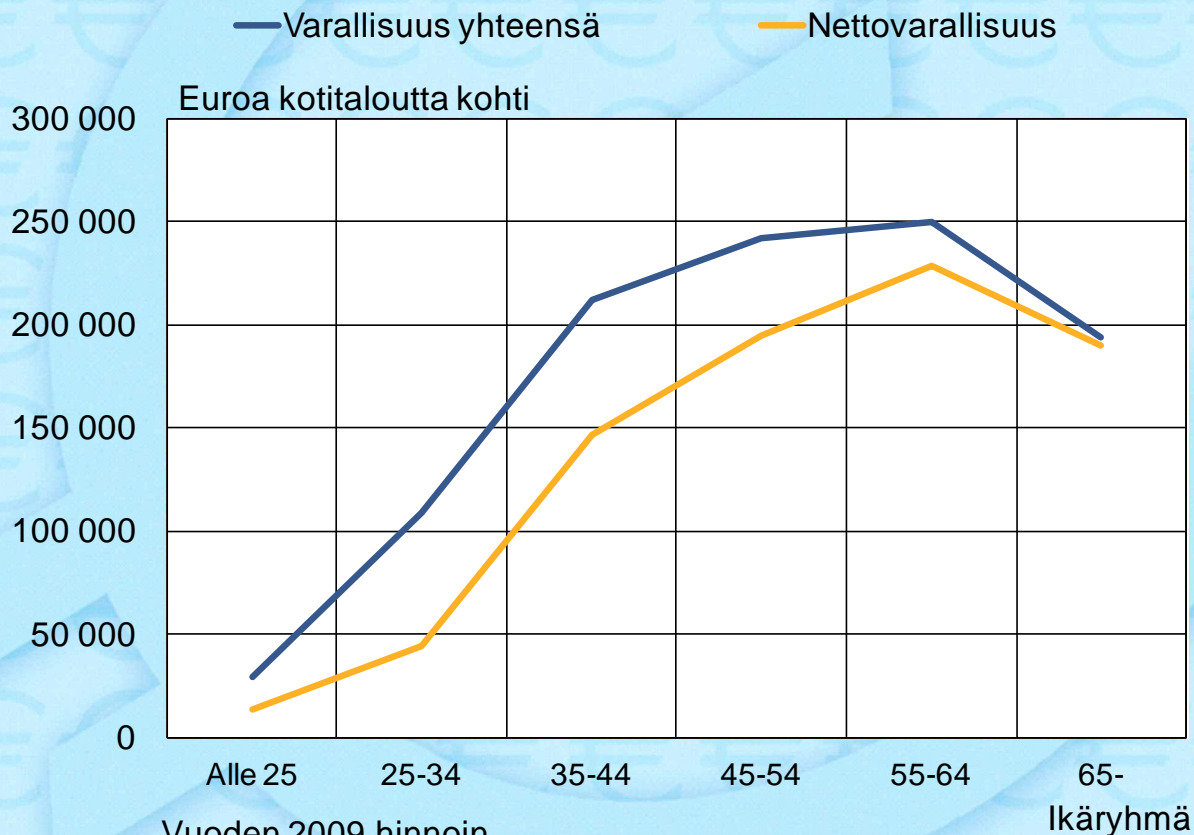
Vuosi	Vanhuuseläkkeelle siirtyneet	Työssä vain ennen eläkettä	Työssä myös eläkkeen rinnalla	
2006–2008	42 000	36 000	6 500	15 %
Alle 63-vuotiaat	8 000	7 200	1 000	
63–67-vuotiaat	34 000	28 500	5 600	
Miehet	23 000	18 800	4 200	
Naiset	19 000	17 000	2 400	
2006	11 600	9 700	1 900	
2007	13 500	11 200	2 300	
2008	17 400	14 900	2 400	

Lähde: Jari Kannisto Työnteko vanhuuseläkkeen rinnalla, Eläketurvakeskus 27.5.2010

- Eläketurvakeskuksen selvityksen mukaan työelämästä ei poistuta kokonaan, vaikka vanhuuseläkkeelle siirrytäänkin.
- Työeläkevakuutetuista vanhuuseläkkeensaajista on vuosina 2006-2008 ollut noin 15% edelleen työelämässä.
- Valtaosin eläkkeellä ollessa työsuhteet ovat olleet lyhytaikaisia.
- Kun eläkeläisten määrä kasvaa nopeasti, työssä jatkaminen eläkkeellä voisi olennaisesti helpottaa esim. palvelualojen työvoiman saatavuusongelmaa ja joustavoittaisi työmarkkinoita.

Eläkkeelle jäävät ovat kerryttäneet varallisuutta

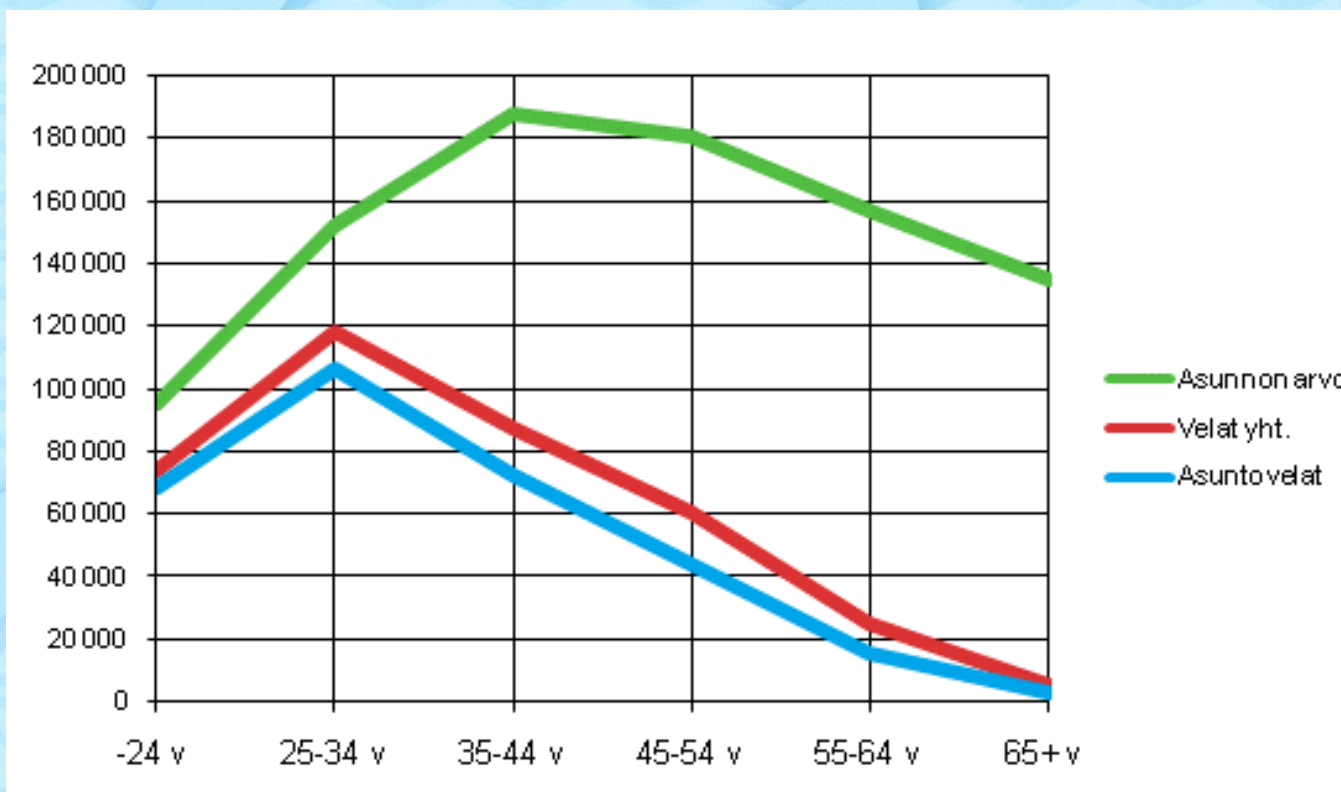
Varallisuus ikäryhmittäin vuonna 2009



- ◆ Varallisuuden karttuminen vie yleensä aikaa, niinpä varallisuuden huippu tulee elinkaarella melko myöhään. Nuorilla ikäluokilla on vähän varallisuutta, kun taas ennen eläkeikää asuntoja, kesämökkejä ja rahavaroja omistetaan yleisimmin.
- ◆ Kotitalouksien varallisuuden jakauma ikäluokittain osoittaa, että sukupolvien välistä kustannusten jakaumaa käytännössä tasataan säästöillä.
- ◆ Nettomääräinen varallisuus nousee iän ja siten työuran pitenemisen mukaan. Velkojen takaisinmaksu näkyy selvästi brutto ja nettovelan erotuksen pienenemisenä iän nousun myötä.
- ◆ Käytännössä varallisuus siirtyy seuraaville sukupolville joko perintöinä tai siten, että ikäihmiset kustantavat sillä osan tarvitsemistaan palveluista, ja vähentävät siten nuorempien ikäluokkien verorasitusta.

Ikääntyneillä ei ole asuntovarallisuuden vastineena velkaa

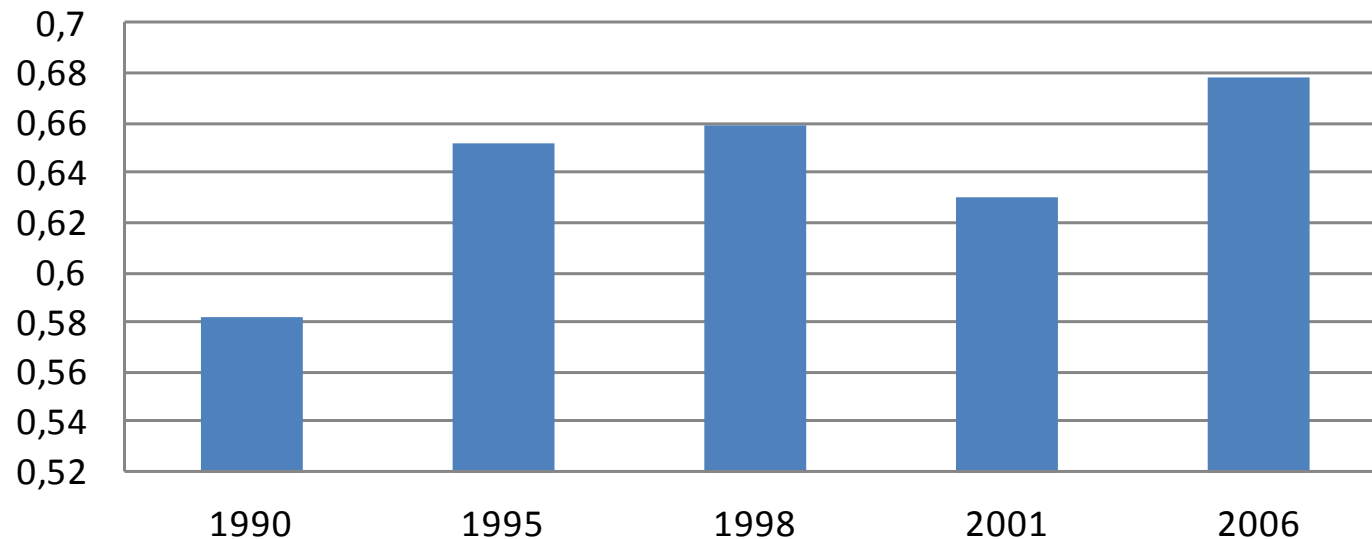
Omistusasunnossa asuvien asunnon arvo, velat yhteensä ja asuntovelat ikäryhmittäin 2009, euroa omistusasunnossa asuvaa kotitaloutta kohti



Lähde: Tilastokeskus

Eläkeläiset kuluttavat muita kotitalouksia vähemmän

Eläkeläiskotitalouden kulutustaso keskimääräiseen kulutustasoon verrattuna



- Kotitalouksien keskimääräisellä kulutustasolla mitattuna eläkeläiskotitalouksien kulutustaso on noussut 1990-lukuun verrattuna. Se vastaa nyt vajaata 70 % keskimääräisestä kotitalouksien kulutustasosta.
- Eläkkeensaajien määrän suhteellisen osuuden kasvu ei siten todennäköisesti tuota lisäpotkua kotimaisen kysynnän kasvuun.
- Tähän vaikuttaa myös se, että keskieläke suhteessa keskipalkkoihin tulee pidemmällä aikavälillä edelleen alenemaan, mikä saattaa edelleen pienentää ikäihmisten suhteellista kulutustasoa.
- Talouden vaihteluiden kannalta on kuitenkin merkitystä sillä, että kasvava osuus kotitalouksien tuloista ei riipu suhdanteista, mikä on omiaan vähentämään talouden vaihteluja.
- On myös mahdollista, että sosiaali- ja terveystalouden kysynnän voimakas kasvu parantaa palvelujen toimialan kehitystä. On arvioitu, että sosiaali- ja terveystalouden tuotantoon voisi kehittyä palvelukonsepteja, joilla olisi kilpailukykyä myös maan rajojen ulkopuolella.

'Epävirallinen' tuotanto - mittausyrityksiä

- ◆ Kotitaloustuotannon arviointitutkimusten mukaan ikäihmisillä on keskeinen merkitys kotitalouspalvelujen tuotannossa.
 - Ateriapalvelut eläkeikäiset tuottavat selvästi muita kotitalouksia enemmän itse.
 - Vapaaehtoistyö kasaantuu yli 45-vuotiaille ja eläkeikäisille: eläkkeellä olevista yli 40 % auttoi lastenhoidossa, 30 % auttoi aikuisia lapsiaan, 20 % lapsenlapsiaan.
- ◆ Vapaaehtoistyöllä ja kotitaloustöillä vaikutus myös eläkkeelle jäämiseen
 - Tanskalaistutkimus: eläkkeelle jäävät aikaisemmin ne, jotka ovat erityisen tuottavia tässä suhteessa.

Ikäihmisten merkitys talouteen ei ole mitattavissa ekonomistien käsitteillä

- ◆ Yhteiskunnallisesti ja sosiaalisesti aktiivinen eläkeläisyys on myös tuottavaa.
 - Ikäihmisten vapaaehtoistyö täydentää yhteiskunnan tarjoamia hyvinvointipalveluja.
- ◆ Lähiyhteisöjen merkitys korostuu
 - Parhaimmillaan ikääntyneiden määrän kasvu lisää sukupolvien välistä yhteyttä ja yksilöllistä vastuunkantoa

Näkökohtia

- ◆ Ikääntyminen on sekä haaste että mahdollisuus
- ◆ Ikääntyminen lisää julkisia menoja samalla kun se hidastaa talouskasvua.
- ◆ Ikääntymisen taloudellisia kustannuksia arvioitaessa olisi otettava huomioon, että vanhuuseläkkeellä käydään myös työssä ja eläkkeelle jäävien varallisuus tasoittaa ikääntymisen kustannusten jakautumista sukupolvien välillä.
- ◆ Ikäihmisten vapaaehtoinen työ on usein taloudellisesti tuottavaa, vaikka se ei tilastoissa näyäkään.